

РОСІЙСЬКІ ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МАС-МЕДІА В УКРАЇНІ ЗА 21 ДЕНЬ ВІЙНИ 2022

Синчак Б. А.

Постановка проблеми. 24 лютого Росія вторглась в Україну під виглядом «спеціальної операції», розпочавши повномасштабну війну, котра від самого початку ідентифікується деякими лідерами Заходу, як війна проти європейських цінностей, цивілізованого світу, та фундаментальних засад демократії загалом¹. Посягання на ці категорії було б неможливим без утиску ЗМІ, адже вони водночас є виразником суспільної думки, та її підґрунтям. У додатку до Женевських конвенцій журналісти під час війни ідентифікуються, «як цивільні особи», а отже у розділі досліджуються військові злочини Росії проти невеликої частини цивільного населення, що у демократичному суспільстві є голосом нації, котрий так прагне придушити кремлівський імперський авторитаризм. Знамениті слова нацистського пропагандиста Й. Гебельса – «дайте мені ЗМІ і я з будь-якого народу зроблю стадо свиней», вочевидь успішно реалізовані в РФ, де «71% громадян пишаються, радіють, чи навіть поважають, факт ведення війни проти України»². Війни, у якій вже загинуло «понад 108 дітей та ще стільки ж поранено»³, а на один лише «Маріуполь у середньому на добу скидають від 50 до 100 авіабомб»⁴. Для приховування наслідків військового терору в Росії запроваджено закон, який передбачає «до 15 років ув'язнення» за назву війни в Україні війною⁵. Така тактика свідчить про тенденційність уряду РФ у намаганні спотворити дійсність за допомогою ЗМІ. Саме тому, дослідження російських військових злочинів проти мас-медіа в Україні слугує одним із ідентифікаторів «російського світу», котрий «миротворці» несуть в Укра-

їну, та Європу. Ключовим завданням дослідження є аналіз та класифікація російських військових злочинів проти мас-медіа в Україні за 21 день війни 2022.

Аналіз останніх публікацій. Українські науковці розглядають проблематику злочинів проти журналістів у контексті кримінального права, та протиправного впливу на вільну журналістську діяльність. Наприклад, А. Коваленко, в контексті розгляду «криміналістичної класифікації злочинів проти журналістів» зауважує, що їхня «класифікація базується на кримінально правовій базі та полягає у виокремленні та групуванні відповідних злочинів за криміналістично значущими ознаками». Автор розділяє їх на такі категорії: а) «за способом впливу на потерпілого, б) за метою вчинення, та в) за ступенем суспільної небезпечності»⁶. Ця градація дозволяє класифікувати важкість злочину. Натомість Ю. Сподарик вважає, що «на практиці питання кримінально-правової кваліфікації викликають чимало труднощів, допускаються помилки в кваліфікації». За його словами, «збільшення кількості норм, що регулюють діяльність журналістів, лише невинувато збільшило ймовірність допущення таких помилок та загалом ускладнило цей процес»⁷. Це свідчить про певну неефективність законодавчої бази щодо захисту прав журналістів на практиці. Т. Приступенко та І. Євдокименко відзначають, що «Україна, за версією «Репортерів без кордонів», посіла 97 місце у світовому рейтингу свободи преси серед 180 країн за 2021 р.». Науковці посилаються на «моніторингове дослідження Інституту масової інформації (ІМІ) «Барометр свободи слова», його статистика показує, що в Україні «за 2021 р. зафіксовано 197 випадків порушень свободи слова, з яких 145 стосувалися фізичної агресії проти журналістів. Перешкоджання законній журналістській діяльності – 99 випадків (2020 р. – 125, 2019 р. – 99); побиття й напади, які запроваджувалися заподіяння тілесних ушкоджень – 24 випадки (2020 р. – 20, 2019 р. – 23); обмеження доступу до публічної інформації для журналістів – 18 випадків (2020 р. – 22, 2019 р. – 21); кіберзлочини щодо медіа та журналістів – 16 випадків (2020 р. – 11, 2019 р. –

¹ Як світ реагує на російський напад на Україну. *BBC News Україна*, 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60516062> (дата перегляду 18.03.22).

² Независимые социологи: 71% россиян испытывает гордость из-за войны с Украиной. *Радио Свобода*, 2022. URL: https://www.svoboda.org/a/nezavisimye-sotsiologi-71-rossiyan-ispytyvaet-gordostj-iz-za-voyny-s-ukrainoy/31757535.html?fbclid=IwAR2pPrGG--B1R98vu4W9S0BL5gyLDFxYS1ioMzro_vt-eUNJGigh698N8E (дата перегляду 18.03.22).

³ Ювенальні прокурори: 108 дітей загинуло через збройну агресію РФ в Україні. *Telegram Офіс генерального прокурора*, 2022. URL: https://t.me/pgo_gov_ua/3226 (дата перегляду 18.03.22).

⁴ Ситуація у Маріуполі станом на 17 березня. *Telegram Маріупольська міська рада*, 2022. URL: <https://t.me/mariupolrada/8887> (дата перегляду 18.03.22).

⁵ Назвал события на Украине войной? До 15 лет. Госдума готовит «закон о фейках о военной операции». *BBC News Русская служба*, 2022. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-60594110> (дата перегляду 18.03.22 р.).

⁶ А. Коваленко. Криміналістична класифікація злочинів проти журналістів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. Дідоренка*, 2020. Том 1, № 89. 258 с.

⁷ Ю. Сподарик. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти журналістської діяльності. *Актуальні проблеми держави і права*, 2021. № 92. 176 с.

15)»⁸. За словами авторів, наведені дані свідчать про тенденційність зростання злочинів проти журналістів. Зарубіжні науковці у контексті заявленої проблематики переважно акцентують увагу на досвіді окремих країн. Наприклад, С. Höglund, та J. Schaffer вважають юриспруденцію ефективним механізмом для боротьби із цензурою від влади. Вони зауважують, «юридична мобілізація була успішною, коли медіа-братство змогло мобілізувати широку та швидко підтримку та організувати постійну громадську адвокацію, і коли відповідний журналіст чи медіа мають довіру громадськості»⁹. Науковці U. Reis, та R. Cabral вважають, що «напади на свободу слова є однією з головних ознак демократичної конституційної ерозії». За їхніми словами, «авторитаризм прогресує, коли уряд починає захоплювати медійні установи, контролюючи їх функції, за таких умов проект демократії погіршується»¹⁰. Наведені дослідження свідчать про увагу науковців до злочинів проти медіа загалом, та проблеми їх належної класифікації і ефективної протидії. Однак, російські військові злочини проти медіа в Україні під час війни 2022 р. ще не були дослідженими.

Виклад основного матеріалу. Російсько-українська інформаційна війна загострилася ще з 2013 р., коли в Україні тривали події Євромайдану та Революції гідності. Ці способи протесту проти російського авторитаризму проявлялися у звичайних прагненнях громадськості щодо подальшого вектору розвитку країни. Навіть потенційна можливість подальшої євроінтеграції змусила українське суспільство консолідуватися, що в подальшому переросло в яскраво виражене прагнення долучитися до цивілізованого світу, а не до РФ, котра здавна вважала Україну лише додатком до власних земель. Наразі це навіть переросло в «країну-кандидата до вступу в ЄС». Протягом восьми років російсько-української війни на Донбасі, та після анексії Криму (з 2014 р.), українське суспільство поступово вкотре здобувало національну притомність – колективну самоідентифікацію, що проявлялася у різних формах та способах вираження громадської думки, яка різко відокремлювала українську ментальність від російської. Українізація суспільства мотивувалася зовнішніми загрозами, та внутрішнім національним стрижнем, який був інформаційно приглушений домінуючою у масштабах і обсягах нав'язливою

⁸ Т. Приступенко, І. Євдокименко. Українські реалії свободи слова. *Таврійські філологічні наукові читання*, 2022. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 28–29 січня. 212 с.

⁹ С. Höglund, J. Schaffer. Defending Journalism Against State Repression: Legal Mobilization for Media Freedom in Uganda. *Journalism Studies*, 2021. Volume 22, Issue 4.

¹⁰ U. Reis, R. Cabral. Military Justice, Journalism and Free Speech in Brazil. *VerfBlog*, 2021. URL: <https://verfassungsblog.de/military-justice-journalism-and-free-speech-in-brazil/> (дата перегляду 17.03.22).

російською культурою. Активну роль у цьому процесі брали мас-медіа, адже вони є регулятором масових суспільних відносин. На фоні цього поступово чітко стало зрозумілим які ЗМІ є проросійськими, а які відповідають українським інтересам. Інформаційні заповіді, що називали себе журналістами (ZIK, NewsOne, 112, НАШ та ін.) поступово втрачали увагу громадськості та врешті були заглушеними. Натомість український контент вже тенденційно почав виходити у тренди. Ці чинники були відлунням знаменитого гасла – «Геть від Москви!», прозаїка М. Хвильового, котрий ще 1920-х виступав проти копіювання російської культури на користь розвитку автентичної української. З історії відомо, коли загарбник приходить на чужі землі, насамперед прагне стерти національні маркери – мову, культуру, й релігію. Ці ідентифікаційні пласти почали активно реабілітуватися «Законом Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019 р.), здобуттям Томосу (2019 р.), та загальним відродженням культурного фонду. Напевне ці процеси остаточного відділення від Росії стали причиною реалізації кремлем власних імперських амбіцій – повномасштабним нападом на Україну 2022 р. Одними з перших результатів цього терору стали військові злочини проти мас-медіа, адже попри воєнні дії вони залишилися виразником суспільної позиції українського народу нахпалт вказівки єдиного бажаного напрямку російському військовому кораблю¹¹. Дослідження медійних злочинів насамперед показує, як Росія під час тимчасової експансії окремих територій намагається підмінити колективну свідомість українців власними світоглядними нарративами. Через мас-медіа агресор хоче проти волі спільноти встановити «російський світ».

У цивілізованому суспільстві бойові дії в правовому контексті регулюються Міжнародним гуманітарним правом, у якому «принцип гуманності є найбільш загальним принципом». Згідно з міжнародними договорами (Женевська конвенція I-IV, Гаазька конвенція, та ін.), підписантами яких є в тому числі Україна й Росія, визначаються певні «правила війни»¹², серед яких присутні положення, що регламентують права та свободи журналістів (див. табл. 1).

У фрагментах документів наведених в таблиці 1 увагу привертає декілька структурних елементів. Під час війни на боці місцевих жителів мало б залишатися право на гуманне ставлення, що відповідає вимогам суспільної свідомості. А отже злочини

¹¹ П. Горлач. Укрпошта оголосила переможення конкурсу ескізів марки на тему «Русский военный корабль...». *Суспільне культура*, 2022. URL: <https://suspilne.media/216580-ukrpostavogolosila-peremozca-konkursu-eskiziv-marki-na-temu-russkijvoennyj-korabl/> (дата перегляду 18.03.22 р.).

¹² Міжнародне гуманітарне право. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: <https://minre.gov.ua/rubric/mizhnarodne-gumanitarne-pravo> (дата перегляду 18.03.22 р.).

Права та свободи журналістів у Положеннях про закони і звичаї війни Женевської конвенції

IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі	
«Місцеві жителі та воюючі сторони залишаються під захистом і верховенством принципів права народів, оскільки вони впливають зі встановлених між цивілізованими народами звичаїв, із <i>принципів гуманності та вимог суспільної свідомості</i> » ¹³ .	
Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. Глава III. Журналісти. Стаття 79. Заходи щодо захисту журналістів	
1. «Журналісти, що перебувають у небезпечних професійних відрядженнях у районах збройного конфлікту, розглядаються як цивільні особи у значенні пункту 1 статті 50».	
2. «Як такі вони користуються захистом згідно з Конвенціями 995_151, 995_152, 995_153, 995_154) й цим Протоколом за умови, що вони не чинять дій, несумісних з їх статусом цивільних осіб, і без шкоди праву воєнних кореспондентів, акредитованих при збройних силах, на статус, передбачений статтею 4 а (4) Третьої конвенції (995_153)» ¹ .	
995_151 Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях	
«Стаття 3. Заборонено зараз і надалі будь-коли та будь-де вчиняти стосовно зазначених вище осіб такі дії: а) насилля над життям та особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури; б) захоплення заручників; с) наругу над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе ставлення» ¹⁵ .	

Таблиця 2

«Інститут масової інформації» про факти, що засвідчують злочини Росії проти журналістів і мас-медіа в Україні під час війни 2022 р.¹⁶

№ / Дата / Факт злочину			
Загроза життю та здоров'ю – 26	Кібер-злочини – 20	Виведення з ладу інфраструктури – 10	Вбивства – 4
24.02.2022 – Перший день війни		05.03.2022 – Десятий день війни	
1.	Здійснено DDoS-атаку на сайт видання «Бабель» ¹⁷ .	1.	Здійснено DDoS-атаку на сайт видання «Житомир.info» ¹⁷ .
2.	«Сайт 5 каналу зламано росіянами» ¹⁸ .	06.03.2022 – Одинадцятий день війни	
25.02.2022 – Другий день війни		1.	Вбито львівського військового журналіста В. Дудара на Миколаївщині ¹⁸ .
1.	Заблоковано сайт видання «Главред» в Росії ¹⁹ .	2.	Здійснено напад на швейцарського журналіста Г. Бріке ¹⁹ .
2.	Здійснено DDoS-атаку на сайт видання «Конкурент» ²⁰ .	08.03.2022 – Тринадцятий день війни	

¹³ IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text (дата перегляду 18.03.22).

¹⁴ Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата перегляду 18.03.22).

¹⁵ Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text (дата перегляду 18.03.22).

¹⁶ Медійні злочини Росії у війні проти України (оновлюється). Інститут масової інформації, 2022. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/medijni-zlochyny-rosiyi-u-vijni-proty-ukrayiny-onovlyuetsya-i44098> (дата перегляду 16.03.22 р.)

¹⁷ На сайт «Бабеля» йде потужна DDoS-атака. Телеграм-канал Бабель, 2022. URL: <https://t.me/babel/8614> (дата перегляду 15.03.22 р.); Відбулася спроба DDoS-атаки на Житомир.info: хотіли змінити зміст новини про обстріли населених пунктів. Житомир.info, 2022. URL: https://www.zhitomir.info/news_206401.html?fbclid=IwAR2FW_ve8e0EopPN9M_NiEgi8FXxRyoSJIjJ9cX7tOvgp0zPJgO_LGw-gJo (дата перегляду 15.03.22 р.).

¹⁸ Сайт 5 каналу зламано росіянами. Twitter 5 канал, 2022. URL: https://twitter.com/5channel/status/1496757623709859847?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Etweet (дата перегляду 15.03.22 р.); Під Миколаєвом загинув львівський військовий журналіст Віктор Дудар. Українформ, 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3421811-pid-mikolaevom-zaginuv-lvivskij-vijskovij-zurnalist-viktor-dudar.html> (дата перегляду 15.03.22 р.).

¹⁹ Окупанти заблокували Главред в Росії. Главред, 2022. URL: <https://glavred.net/ukraine/okupanty-zablokivali-glavred-v-rosii-10346933.html> (дата перегляду 15.03.22 р.); Сьогодні ввечері до лікарні Кропивницького прибув іноземний журналіст. Telegram Марія Чорна, 2022. URL: <https://t.me/chornamary/951> (дата перегляду 15.03.22 р.).

²⁰ Сайт ІА «Конкурент» зазнає потужних DDoS-атак. Facebook Конкурент – новини Луцька та Волині, 2022. URL: <https://www.facebook.com/991634877544530/posts/7234238076617481> (дата перегляду 15.03.22 р.); Бердянська радіостанція «Азовська хвиля» захоплена російськими військовими. Запорізька обласна військова адміністрація, 2022. URL: t.me/zoda_gov_ua/5099 (дата перегляду 15.03.22 р.).

3.	Здійснено DDoS-атаку на сайт видання «Полтавська хвиля» ²¹ .	1.	Захоплено Бердянську радіостанцію «Азовська хвиля» ²⁰ .
26.02.2022 – Третій день війни		2.	Захоплено Бердянську будівлю медіахолдингу «ПРО100» із близько 50 співробітниками ²¹ .
1.	«Роскомнагляд погрожує заблокувати доступ до Крим.Реалії» ²² .	3.	Окупанти тримають у заручниках британських журналістів одного з них поранено. Мова про містечко Стоянка-2 ²² .
2.	Поранено двох Данських репортерів видання «Ekstra-Bladet» ²³ .	09.03.2022 – Чотирнадцятий день війни	
3.	Застрелено цивільного журналіста видання «Навколо тебе» ²⁴ .	1.	Обстріляно та пограбовано авто журналістки Громадського ²³ .
27.02.2022 – Четвертий день війни		2.	Обстріляно телевежу на Сумщині ²⁴ .
1.	Захоплено телевежу Мелітополі. Російські військові змусили «МТВплюс» припинити трансляцію ²⁵ .	3.	Захоплених у Бердянську журналістів військові силою змушують транслювати російську пропаганду ²⁵ .
2.	Розгромлено студію телеканалу «Погляд» в Бучі ²⁵ .	11.03.2022 – Шістнадцятий день війни	
28.02.2022 – П'ятий день війни		1.	Контузію отримав журналіст видання Радіо Свобода ²⁶ .
1.	Заблоковано сайт видання Крим.Реалії російською мовою в окупованому Росією Криму ²⁶ .	2.	Погрожують розправою фотографу, котрий зняв наслідки бомбардування Маріупольського пологового будинку ²⁷ .
2.	Припинено роботу сайту видання «РБК-Україна» через обстріли Києва ²⁷ .	12.03.2022 – Сімнадцятий день війни	
01.03.2022 – Шостий день війни		1.	Викрадено журналіста Херсонського видання «Новий день» ²⁸ .
1.	Завдано авіа-удару по київській телевежі. Через обстріл загинув оператор телеканалу «Live» ²⁸ .	2.	Припинено роботу видання «Новий візит» у Гнінічеську. Це пов'язано з окупацією містечка ²⁹ .

²¹ Сайт «Полтавська хвиля» повідомив про DDoS-атаку. Інститут масової інформації, 2022. URL: <https://imi.org.ua/news/sajt-poltavska-hvylya-povidomyv-pro-ddos-ataku-i44026> (дата перегляду 15.03.22 р.); На даний момент в зданні інформаційної групи «ПРО100» – вооруженими військами РФ захвачено около 50 сотрудников редакции. *Новости Бердянска*, 2022. URL: <https://www.facebook.com/pro.berdiansk/posts/5175536662497137> (дата перегляду 15.03.22 р.).

²² Роскомнагляд погрожує заблокувати доступ до Крим.Реалії через інформування про війну Росії проти України. *Радіо Свобода*, 2022. URL: <https://ua.krymr.com/a/news-roskomnadzor-viyna-ukraina/31724793.html> (дата перегляду 15.03.22 р.); Російські ракети летять на сотні кілометрів. І вражають мирні міста. Сьогодні – це наші міста. Завтра можуть бути чий завгодно. *Міністерство оборони України*, 2022. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2022/03/08/rosijski-raketi-letyat-na-sotni-kilometriv-i-vrazhayut-mirni-mista-sogodni-%E2%80%93-cze-nashi-mista-zavtra-mozhut-buti-chii-zavgodno-%E2%80%93-oleksij-reznikov-zvernuvsya-do-meshkancziv-usih-krain-svitu/> (дата перегляду 15.03.22 р.).

²³ Two Danish reporters shot, injured in eastern Ukraine. *Reuters*, 2022. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/two-danish-reporters-shot-injured-eastern-ukraine-2022-02-26/> (дата перегляду 15.03.22 р.); Я ніколи не пробачу Росії. *Facebook V. Roschina*. URL: <https://www.facebook.com/photo?fbid=48557373964560262&set=a.1070614946369535> (дата перегляду 15.03.22 р.).

²⁴ Розстріляний цивільний журналіст, згорілі поранені і водій швидкої, невідома доля мешканців зруйнованого будинку Харкова. *Facebook I. Венедиктова*, 2022. URL: <https://www.facebook.com/photo?fbid=5257882894224603&set=a.579081315438141> (дата перегляду 15.03.22 р.); Окупанти обстріляли телевежу на Сумщині. *24 канал*, 2022. URL: https://24tv.ua/okupanti-obstrilyali-televezhu-sumshhini_n1899307 (дата перегляду 15.03.22 р.).

²⁵ Свіжий звіт з інформаційного фронту! *Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення*, 2022. URL: <https://www.nrada.gov.ua/svizha-informatsiya-z-informatsijnogo-frontu1/> (дата перегляду 15.03.22 р.); Заява О. Старуха щодо пропаганди ворога від 09.03.2022. *Запорізька обласна державна адміністрація*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=W0E_4xPfrH4 (дата перегляду 15.03.22 р.).

²⁶ Доступ до сайту Крим.Реалії заблокований Роскомнаглядом. *Радіо Свобода*, 2022. URL: <https://ua.krymr.com/a/news-krym-realii-blokuvannia-roskomnahliad/31727605.html> (дата перегляду 15.03.22 р.); Кореспондент Радіо Свобода постраждав через удар військ РФ. *Радіо Свобода*, 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kushnir-kontuzia/31747846.html> (дата перегляду 15.03.22 р.).

²⁷ Сайт РБК тимчасово припиняє роботу через обстріли Києва. *Facebook С. Щербина*, 2022. URL: <https://www.facebook.com/shcherbinas/posts/4810003809037481> (дата перегляду 15.03.22 р.); Росіяни погрожують фотожурналістові, який зняв бомбардування пологового будинку в Маріуполі. *Інститут масової інформації*, 2022. URL: <https://imi.org.ua/news/rosiyany-pogrozhuut-fotozhurnalistovi-yakuj-znyav-bombarduvannya-pologovogo-budynku-v-mariupoli-i44292> (дата перегляду 15.03.22 р.).

²⁸ У Києві стріляли у телевежу. *Супільне Новини*, 2022. URL: <https://t.me/suspilnenews/6883?fbclid=IwAR1Qy5ly23IQEWyWsUU2CZTdpitWPjDLNKLgZam81pHV9exwKDOtCCVOsOg> (дата перегляду 15.03.22 р.); На Херсонщині зник журналіст Олег Батурін. *Українформ*, 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3428204-na-hersonsini-znik-zurnalist-oleg-baturin.html> (дата перегляду 15.03.22 р.).

²⁹ Російські військові обстріляли на Київщині автомобіль із журналістами Sky News. *Українформ*, 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3417132-rosijski-vijskovi-obstrilali-na-kiivsini-avtomobil-iz-zurnalistami-sky-news.html> (дата перегляду 15.03.22 р.); У зв'язку з нинішньою ситуацією «Новий Візит» припиняє свою роботу та творчу діяльність. *Facebook G. Osmak*, 2022. URL: <https://www.facebook.com/groups/404566269733807/posts/1851167938406959/> (дата перегляду 15.03.22 р.).

2.	Обстріляно автомобіль з журналістами «Sky News» на Київщині ²⁹ .	3.	Погрози Херсонській журналістці видання «Укінформ» ³⁰ .
3.	Перестав відкриватися сайт видання «Новий день» ³⁰ .	13.03.2022 – Вісімнадцятий день війни	
4.	Атаковано сайт Суспільного мовника ³¹ .	1.	Припинення роботи видання «Приазовська правда». Це пов'язано з окупацією міста ³¹ .
02.03.2022 – Сьомий день війни		2.	Вбито кореспондента «The New York Times» в Ірпені ³² .
1.	Заблоковано на території Росії доступ до офіційних ресурсів представництв державних органів.	3.	Припинення роботи Телеканалу ЕНТС в Енергодарі. Це пов'язано з окупацією міста ³³ .
2.	Заблоковано на території Росії доступ до українських видань, зокрема: 1+1 ТСН, «Сьогодні», Укрінформ, 24 канал, ZAXID.NET, «Дзеркало тижня», Цензор.НЕТ, Vesti.ua, Depo.ua, Delo.ua, LB.ua, УНН ³² .	4.	Здійснено DDoS-атаку на сайт видання «МОСТ» на Херсонщині ³⁴ .
		5.	Припинено роботу газети «Новий день» в Мелітополі. Це пов'язано з окупацією міста ³⁵ .
02.03.2022 – Сьомий день війни		14.03.2022 – Дев'ятнадцятий день війни	
3.	Обстріляно харківську телевежу ³³ .	1.	Обстріляно телевежу на Рівненщині. Через це припинено теле- та радіомовлення ³⁶ .
4.	Обстріляно лисичанську телевежу ³⁴ .	2.	Обстріляно телевежу на Київщині.
5.	Зламано сайт видання Minfin.com.ua ³⁵ .	3.	Вимкнено трансляцію українських телеканалів у Старобільському районі Луганщини ³⁷ .
6.	Зруйновано телевежу «Коростень-медіа» ³⁶ .	4.	Поранено журналіста «Fox News» отримав перелом ніг внаслідок обстрілу російськими військами ³⁸ .
03.03.2022 – Восьмий день війни		15.03.2022 – Двадцятий день війни	
1.	Здійснено хакерську атаку на сайт видання НВ ³⁷ .	1.	Вбито українську журналістку та ірландського оператора «Fox News» ³⁹ .
2.	Захоплено будівлю видання Суспільне Херсон. Місто відімкнено від українського телебачення ³⁸ .	16.03.2022 – Двадцять перший день війни	

³⁰ Росіяни вирубили сайт херсонської обласної газети «Новий день». *Facebook O. Baturin*, 2022. URL: <https://www.facebook.com/oleh.baturin/posts/5287638944594183> (дата перегляду 15.03.22 р.); Російські окупанти погрожують херсонській журналістці. *IPC Гінічеськ*, 2022. URL: <https://genichesk.ipc.org.ua/uk/2022/03/126142/?fbclid=IwAR11NwJJ3lzHFQ9-4SHFtDZoj3gOtuXUXSYdcpvrl0EАННХgkW-JJPiGNY> (дата перегляду 15.03.22 р.).

³¹ Сайт Суспільного атакували. *Facebook Суспільне Новини*, 2022. URL: <https://www.facebook.com/suspilne.news/photo/s/a.148206078940255/1391137141313803/> (дата перегляду 15.03.22 р.); В нинішніх умовах відсьогодні я припиняю вести журналістську діяльність. *Telegram Приазовська правда*, 2022. URL: <https://genichesk.ipc.org.ua/uk/2022/03/126142/?fbclid=IwAR11NwJJ3lzHFQ9-4SHFtDZoj3gOtuXUXSYdcpvrl0EАННХgkW-JJPiGNY> (дата перегляду 15.03.22 р.).

³² Роскомнагляд заблокував у Росії українські офіційні сайти й ЗМІ: серед них і 24 канал. *24 канал*, 2022. URL: https://24tv.ua/roskomnaglyad-zablokuvav-rosiyi-ofitsiyini-sayti-i-zmi-sered-nih_1886695?fbclid=IwAR07r8dlw4rmzs5ctef8NokYJOgRbZ7Ps53WN9PSAdFDj8KG-zkII7tmB0 (дата перегляду 15.03.22 р.); Окупанти цинічно вбивають навіть журналістів міжнародних ЗМІ. *Facebook A. Hebitov*, 2022. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=655324642463884&id=100039590617894 (дата перегляду 15.03.22 р.).

³³ Окупанти стріляли у Харківську телевежу. Мовлення каналів відновлено. *Детектор медіа*, 2022. URL: <https://detector.media/infospace/article/197110/2022-03-02-okupanty-strilyaly-u-kharkivsku-televezhu-movlennya-kanaliv-vidnovleno/> (дата перегляду 15.03.22 р.); На жаль, в умовах окупації змушені припинити мовлення телеканалу ЕНТС. *Телеканал ЕНТС*, 2022. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=490225479271547&id=103444977949601 (дата перегляду 15.03.22 р.).

³⁴ Росіяни завдали ракетного удару по теле-радіоретранслятору на Київщині. *Детектор медіа*, 2022. URL: <https://detector.media/infospace/article/197482/2022-03-14-rosiyany-zavdaly-raketnogo-udaru-po-tele-radioretranslyatoru-na-kyivshchyni/> (дата перегляду 15.03.22 р.); Хакери вже декілька днів атакують херсонський сайт Мост. *Інститут масової інформації*, 2022. URL: <https://imi.org.ua/news/hakery-vzhe-dekilka-dniv-atakuyut-hersonskiy-sajt-most-i44323> (дата перегляду 15.03.22 р.).

³⁵ Хакери зламали сайт Minfin.com.ua. *Детектор медіа*, 2022. URL: <https://detector.media/infospace/article/197116/2022-03-02-khakery-zlamaly-sajt-minfincomua/> (дата перегляду 15.03.22 р.); У зв'язку з нинішньою ситуацією припинено роботу газети «Новий день». *Facebook D. Kydysova*, 2022. URL: <https://www.facebook.com/diljara.kydysova/posts/4596017277173805> (дата перегляду 15.03.22 р.).

³⁶ Росіяни атакували блокпост у Коростені – 4 загиблих. *Українська правда*, 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/2/7327503/> (дата перегляду 15.03.22 р.); Через руйнування телевежі на Рівненщині не працює теле- та радіомовлення. *Facebook B. Koval*, 2022. URL: <https://www.facebook.com/koval8/posts/511162960620785> (дата перегляду 15.03.22 р.).

³⁷ Сьогодні вранці наш сайт зазнав потужної хакерської атаки. *НВ*, 2022. URL: <https://www.facebook.com/media.NV/posts/3232048877069007> (дата перегляду 15.03.22 р.); Російські війська продовжують обстріли цивільної інфраструктури Київщини! *Київська обласна війська адміністрація*, 2022. URL: <https://t.me/kyivvoda/2154> (дата перегляду 15.03.22 р.).

³⁸ Рашисти захопили будівлю ТРК «СКІФІЯ». *Вгору*, 2022. URL: <https://vgoru.org/post/rashisti-zahopili-budivlyu-trk-skifiya> (дата перегляду 15.03.22 р.); Кореспондент Fox News, поранений під Києвом, госпіталізований з осколковим переломом обох ніг. *Європейська правда*, 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/14/7135948/> (дата перегляду 15.03.22 р.).

04.03.2022 – Дев'ятий день війни		1.	Обстріляно телевежу Концерну РРТ на Вінниччині. Внаслідок цього припинено трансляцію телеканалів та радіо ⁴⁰ .
1.	Опубліковано погрози херсонським журналістам від місцевих колаборантів ³⁹ .	2.	Зламано рухомий рядок каналу «Україна 24». Трансльовано фейк про «капітуляцію» Зеленського ⁴¹ .
2.	Обстріляно Чеських репортерів видання Voxpot ⁴⁰ .	3.	Здійснено DDoS-атаку на сайт видання «ZN.UA» ⁴² .
3.	Розпочато трансляцію 24 російських теле та 3 радіоканалів у Херсоні ⁴¹ .	4.	Знеструмлено та викрадено передавачі «Радіо Крим.Реалії» ⁴³ .
4.	Розпочато трансляцію російських телеканалів у Мелітополі ⁴² .	5.	Обстріляно знімальну групу ТСН на Київщині ⁴⁴ .
5.	Листи з погрозами отримують одеські видання: «Пушкінська», «Медіа-інформ», «Репортер», «Третій Цифровий», «Думська», 048, «Волнорез», all.news ⁴³ .	6.	Обстріляно знімальну групу Факти ICTV на Київщині ⁴⁵ .
		7.	Обстріляно знімальну групу «Настоящего времени» на Київщині ⁴⁶ .

проти місцевих медіа вже є протиправними. Журналісти в умовах війни «розглядаються як цивільні особи», за умови, що вони не беруть участь в збройному протистоянні, тобто не є прямою загрозою військовим. Відповідно по відношенню до них заборонено будь-яке насилля та захоплення в заручники. При цьому мається на увазі, що журналісти перш за все працюють для суспільства, ретранслюючи

правду як очевидці подій. Очевидно, що правда не є союзником росіян, котрі вторглися на українські землі. У дослідженні розглянуто російські військові злочини проти мас-медіа в Україні, що суперечать правам та свободам вказаних у Женевських конвенціях. Ідентифікацією таких злочинів від початку війни 2022 р. займається Інститут масової інформації (див. табл. 2).

Сумарна кількість наведених у таблиці 2 російських військових злочинів проти мас-медіа в Україні за 21 день війни складає 60 зафіксованих. Це свідчить про стійкий намір Росії вплинути на суспільну свідомість українців та міжнародної спільноти. Зазначені дані розподілено за чотири категоріями. Найбільшу кількість складають злочини пов'язані із загрозою життю та здоров'ю журналістів – 26, сюди входять прямі погрози, обстріли знімальних груп, поранення, тримання під вартою, та вимушене припинення діяльності журналістів на тимчасово окупованих територіях. Кібер-злочини налічують – 20 фактів, це переважно DDoS-атаки, та інші цифрові маніпуляції націлені на припинення віщань, або викривлення інформації. Наступними за обсягами є злочини пов'язані із виведенням з ладу медійної інфраструктури – 10, сюди відносяться авіаційні обстріли телевеж, руйнування техніки та журналістських об'єктів. Останньою категорією є вбивства – 4, предметним є те, що більша половина вбитих – це

³⁹ У Херсоні колаборанти погрожують журналістам ув'язненням – ІМІ. *Детектор медіа*, 2022. URL: <https://detector.media/infospace/article/197179/2022-03-04-u-khersoni-kolaboranty-pogrozhuuyut-zhurnalistam-uvyaznennyam-imi/> (дата перегляду 15.03.22 р.); Російские фашистские фашисты продолжают убивать журналистов. *Telegram Pravda Gerashchenko*, 2022. URL: https://t.me/Pravda_Gerashchenko/4751 (дата перегляду 15.03.22 р.).

⁴⁰ Včera se naši reportéři Vojtěch Boháč a Majda Slamova objevili spolu se svými dvěma ukrajinskými kolegy z televize Central v městečku Makariv. *Voxpot*, 2022. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=989776824973813> (дата перегляду 15.03.22 р.); Вранці 16 березня окупанти обстріляли телевежу Концерну РРТ. *Верховна Рада України*, 2022. URL: <https://www.facebook.com/verkhovna.rada.ukraine/posts/334378928728163> (дата перегляду 16.03.22 р.).

⁴¹ У Херсоні з ранку 4 березня через приставку T2 окупанти почали транслювати 24 російські теле та 3 радіоканали. *Суспільне Херсон*, 2022. URL: https://t.me/suspilnkherson/8825?fbclid=IwAR2kJPDXApVwsh1ledvQnbqEx4a2bWx4E_bWE1aNbSNJM6diqWa2mpe_osk (дата перегляду 15.03.22 р.); Бегущую строку телеканала «Україна 24» і сайт «Сьогодні» взломали. *Ukraine 24*, 2022. URL: <https://www.facebook.com/www.ukraine24.ua/photo/s/a.702717339921673/1847515118775217/> (дата перегляду 16.03.22 р.).

⁴² Джерела СБУ повідомляють, що окупанти встановили своє обладнання на телевежі Мелітополя. *Запорізька обласна військова адміністрація*, 2022. URL: https://t.me/zoda.gov_ua/4940 (дата перегляду 15.03.22 р.); На сайт нашого видання здійснено DSS-атаку. *ZN.UA*, 2022. URL: https://t.me/znua_live/26151 (дата перегляду 16.03.22 р.).

⁴³ Одеські ЗМІ отримують листи з погрозами за «причетність до нацизму». *Інститут масової інформації*, 2022. URL: <https://imi.org.ua/news/odeski-zmi-otrymuyut-lysty-z-pogrozamy-za-prychetnist-do-natsyzmu-i44207> (дата перегляду 15.03.22 р.); Росіяни знеструмили передавачі Радіо Крим.Реалії та вивезли в напрямку Криму. *Інститут масової інформації*, 2022. URL: <https://imi.org.ua/news/rosiyan-znestrumily-peredavachi-radio-krym-realiyi-ta-vyvezly-ynaryyamku-krymu-i44395> (дата перегляду 16.03.22 р.).

⁴⁴ Знімальна група ТСН на собі відчула артилерійські атаки окупантів на Київщині. *ТСН*, 2022. URL: https://tsn.ua/ato/znimalna-grupa-tsn-na-sobi-vidchula-artilerijski-ataki-okupantiv-na-kiyivschini-2010547.html?fbclid=IwAR0I56iSa_WCZSuhgaHKWPneqPD5eKCK_mr08d0mJtliRX-9TBjFzWXbs (дата перегляду 16.03.22 р.).

⁴⁵ Знімальна група Факти ICTV потрапила під обстріл окупантів: ворог не припиняє спроб захопити Київ. *Факти ICTV*, 2022. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VhQaaFOk3wE> (дата перегляду 16.03.22 р.).

⁴⁶ Журналіст на передовій: съёмочная группа Настоящего Времени попала под обстрел под Киевом. *Настоящее Время*, 2022. URL: <https://www.currenttime.tv/a/31754762.html> (дата перегляду 16.03.22 р.).

іноземні журналісти (3 осіб). Така динаміка свідчить про невибірковість, а стабільний терор. Фактично, всі наведені злочини є злочинами й проти цивільного населення України, котрому у такий спосіб окупанти намагаються блокувати доступ до правдивої інформації, ба більше нав'язати своє бачення ситуації. Російські військові злочини проти журналістів та медіа в Україні разюче суперечать Женевським конвенціям та міжнародному праву.

Висновки

Згідно із положеннями Женевських конвенцій журналісти в умовах війни «розглядаються як цивільні особи», за умови, що вони не беруть участь в збройному протистоянні, тобто не є прямою загрозою військовим. А отже, злочини проти

них є злочинами проти народу. Росія систематично приховує та спотворює об'єктивну дійсність, як від своїх громадян, так і від народів, котрі намагається поневолити. 60 зафіксованих злочинів за 21 день війни, таким є показник «лояльності» та «поваги» РФ до народу, «звільнення» котрого вона декларує. Зокрема, 26 злочинів пов'язаних із загрозою життю та здоров'ю журналістів, 20 кібер-злочинів, щонайменше 10 фактів виведення з ладу медійної інфраструктури та 5 убивств – таким є «російський світ» для України та Європи. Такі дії не є чимось випадковим. Нагадаємо: «заперечення, спотворення, дезорієнтація, та залякування у поєднанні з фейковими новинами, медіа, експертами, і подіями» є стабільною стратегією інформаційної війни Росії проти України та світу.

Інформація про автора:

Синчак Богдан Анатолійович,
аспірант кафедри журналістики
Київський університет культури,
20, вул. Чигоріна, Київ, 01042, Україна
викладач кафедри журналістики
Український гуманітарний інститут
14, вул. Інститутська, м. Буча, 08292, Україна

Information about the author:

Synchak Bohdan Anatoliiovych,
PhD Student at the Department of Journalism
Kyiv University of Culture
20, Chihorina str., Kyiv, 01042, Ukraine
Lecturer at the Journalism Department
Ukrainian Institute of Arts and Science
14, Instytutaska Str., Bucha, 08292 Ukraine